

ЧЕРНОГОР Н. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ВІДМОВУ ВІД ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Актуальності обраного дослідження зумовлена необхідністю дослідження здійснення права спадкоємця на відмову від прийняття спадщини та строків здійснення цього права. Метою дослідження є аналіз та визначення основних проблем здійснення права на спадкування, а саме права на відмову від прийняття спадщини та строків в межах яких можливо скористатися цим правом, а також формування відповідних рекомендацій щодо вдосконалення цивільного законодавства

Питання, пов'язані з здійсненням права на відмову від прийняття спадщини, досліджувалися у працях видатних вчених по спадковому праву, таких як: Г. Ф. Шершеневич, Ю. К. Толстой, З. В. Ромовська, Є. О. Харитонов, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, Є. О. Рябоконт, В. В. Васильченко, Л. К. Буркацький, О. Є. Кухарев та ін.

Згідно цивільного законодавства з часу відкриття спадщини у спадкоємців разом з правом на прийняття спадщини виникає і право на відмову від спадщини як за заповітом, так і за законом. Здійснити право на відмову від прийняття спадщини спадкоємець може в межах строків для прийняття спадщини (ст. 1270 ЦК України). Як і прийняття спадщини, відмова від неї є односторонній правочин, але з протилежною спрямованістю (Кухарев О. Є. Спадкове право України: навч. посіб. / О. Є. Кухарев. — К.: Алерта, 2013. С. 217.).

ЦК України розширив правоздатність спадкоємця, у ч. 5 ст. 1269, надавши спадкоємцю право відкликати (або скасувати) заяву про прийняття спадщини, але протягом строку, встановленого для прийняття спадщини.

Спадкоємець який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого для прийняття спадщини, він не заявив про відмову від неї. Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, крім випадків, встановлених ч. 2–4 ст. 1273 ЦК України. Зазначені спадкоємці (ч. 3–4 ст. 1268 ЦК України) набувають спадщину в силу закону.

Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має право подати

нотаріусу заяву про прийняття спадщини у строк для прийняття спадщини. Якщо така особа не подала заяву про прийняття спадщини, то її бездіяльність має також юридичне значення, а саме спадщина у такому випадку вважається не прийнятою.

Особи зазначені у ч. 3–4 ст. 1268 ЦК України, які мали право на спадкування, але в межах строку для прийняття спадщини не подали заяву про прийняття спадщини, ще не вважається такими, що відмовилися від спадщини. Тому неподання заяви про прийняття спадщини протягом встановленого строку і подання заяви про відмову від спадщини це не одне і теж саме.

Право на відмову від прийняття спадщини і здійснення даного права також необхідно відрізнити від неприйняття спадщини, оскільки в першому випадку особа реалізує своє право на відмову від прийняття спадщини, а в другому — не здійснює право на прийняття спадщини, для реалізації якого встановлений строк — строк прийняття спадщини. Отже способами відмови від спадщини можуть бути: 1) фактична відмова — неприйняття спадщини протягом строку для прийняття спадщини; 2) юридична відмова — подання заяви нотаріусу про відмову від прийняття спадщини.

На сьогодні проблемним є питання, чи має право спадкоємець, який відмовився від прийняття спадщини на користь іншої особи, відкликати заяву про відмову. Стаття 1274 ЦК України «Право на відмову від прийняття спадщини на користь іншої особи» не містить норми на відкликання заяви про відмову на прийняття спадщини спадкоємця. Існує думка, якщо спадкоємець відмовився від спадщини на користь інших осіб, то така відмова може бути тільки безповоротною, беззастережною і безумовною та подальше скасування спадкоємцем зробленої ним заяви не допускається (Гришанина Г. Как правильно принять наследство и отказаться от него / Г. Гришанина // Экспресс-анализ законодательных и нормативных актов. — 2007. — № 7. — С. 47.).

Проте, на нашу думку, відповідні засади здійснення суб'єктивного права спадкоємців, на користь яких відкрилася спадщина, на відмову від її прийняття, визначені ст.ст. 1273, 1274 ЦК України. Тому саме в даному питанні потрібно керуватися ст. 1273 ЦК України, яка встановлює загальні вимоги щодо відмови, а саме ч. 6 цієї норми, за якою відмова від прийняття спадщини може бути відкликана протягом строку, встановленого для прийняття спадщини.

Таким чином, можна дійти висновку, що прийняти або не прийняти спадщину це право, а не обов'язок спадкоємця. Отже, встановлені у ст. 1270 ЦК України строки для прийняття спадщини мають значення як для прийняття спадщини, так і для відмови від неї. Початок перебігу строку відмови від прийняття спадщини

починається з моменту, коли спадкоємець набуває своє суб'єктивне право на спадкування.

Особи, право на спадкування яких залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, вважаються тільки потенційними спадкоємцями, тому що спадкоємець, який відмовився від прийняття спадщини, може скористатися своїм правом і відкликати заяву про відмову від прийняття спадщини протягом строку, встановленого для її прийняття.

Спадкоємець, який у межах строків для прийняття спадщини подав заяву про відмову від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця, згідно зі ст. 1274 ЦК України, має право відкликати її так само, як і заяву про відмову без зазначення особи, на користь якої вона зроблена (ч. 6 ст. 1273 ЦК України).

ПУГАЧ В. М.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету,
викладач кафедри економіки підприємств і корпорацій

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВОГО ПРАВА ЯК ПРЕДМЕТУ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Метою дослідження є теоретична систематизація норм ЦК України, що регламентують предмет договору дарування з урахуванням особливостей майнових прав як можливого дарунку.

Відповідно до частин 1, 2 ст. 718 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) предметом договору дарування можуть бути рухомі та нерухомі речі, а також майнові права, якими дарувальник володіє або які можуть виникнути у нього в майбутньому.

Питаннями щодо майнового права як предмету договору дарування займалися такі вчені як М. В. Кротов, О. Л. Маковський, І. В. Єлесеєв, та ін. Проте в роботах вказаних науковців не було проведено комплексний аналіз норм, що передбачають можливість визнання різних видів майнових прав предметом договору дарування.

Аналізуючи майнове право як предмет договору дарування, необхідно з'ясувати, що являє собою цей правовий феномен. ЦК України не дає визначення майнового права, зазначаючи лише те, що майнове право визнається речовим. Остання теза, яка міститься в ч. 2 ст. 190 ЦК України, викликає певні сумніви. Так, відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну